

УДК 336.225.67

Безкровний О.В.
кандидат економічних наук, доцент,
Полтавська державна аграрна академія

Арестов О.О.
аспірант
Полтавської державної аграрної академії

Гончар М.О.
магістрант
Полтавської державної аграрної академії

КОРПОРАТИВНИЙ ПОДАТКОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ: СУТНІСТЬ, ФУНКЦІЇ ТА НЕОБХІДНІСТЬ РОЗВИТКУ

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена дослідженню економічної сутності корпоративного податкового менеджменту та його місця в системі фінансового управління підприємницьких структур. Розглянуто функції, складові елементи та рівні реалізації корпоративного податкового менеджменту.

Ключові слова: податок, податковий менеджмент, корпоративний податковий менеджмент, функції корпоративного податкового менеджменту, елементи корпоративного податкового менеджменту.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена исследованию экономической сущности корпоративного налогового менеджмента и его места в системе финансового управления предпринимательских структур. Рассмотрены функции, составляющие элементы и уровни реализации корпоративного налогового менеджмента

Ключевые слова: Налог, налоговый менеджмент, корпоративный налоговый менеджмент, функции корпоративного налогового менеджмента, элементы корпоративного налогового менеджмента.

ANNOTATION

The scientific article is devoted to the study of the economic essence of corporate tax management and its place in the system of financial management of business structures. The functions, constituent elements and levels of corporate tax management implementation are considered.

Key words: Tax, tax management, corporate tax management, corporate tax management, elements of corporate tax management.

Постановка проблеми. Одним із визначальних чинників, що здвійснюють вплив на ефективність діяльності суб'єктів підприємництва, є податки. Саме система податкових відносин значною мірою формує частину виробничих витрат на всіх стадіях розвитку бізнесу, а іноді зумовлює і його напрями. В таких умовах зростає роль податкового менеджменту як складового елементу механізму фінансового управління діяльністю підприємницьких структур.

Водночас постійні зміни податкового законодавства ускладнюють функціонування механізму оподаткування підприємств, установ і організацій в Україні. Процес справляння податків і зборів є досить складним і трудомістким, що потребує значних затрат часу і коштів на організацію та здійснення податкових нарахувань та формування відповідної звітності платниками податків. Сучасні, якісно нові вимоги до підвищення ефективності управління податковими відносинами суб'єктів підприємницької

діяльності потребують всебічного осмислення та введення в практику їхньої управлінської діяльності такої підсистеми, як корпоративний податковий менеджмент.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у дослідження питань формування та розвитку податкового менеджменту на різних рівнях управління зробили такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як В. Андрущенко, О. Безгубенко, О. Воронкова, О. Данілов, В. Дем'янишин, О. Десятнюк, О. Замасло, Ю. Іванов, Г. Ісаншина, Л. Карпов, А. Кізіма, В. Кміть, А. Крисоватий, М. Крупка, А. Лаффер, Я. Литвиненко, ІВ. Маринець, В. Пліса, В. Ревун, Д. Рікардо, А. Сміт, А. Соколовська, О. Тимченко, В. Федосов та ін.

Не применшуючи ролі напрацювань як згаданих вчених, так і інших дослідників в цій сфері, зауважимо, що не всі аспекти цієї проблеми повною мірою розкриті й детально обґрунтовані. Зокрема, це стосується питань упорядкування наукових підходів до визначення економічної сутності, організації і функціонування корпоративного податкового менеджменту. У сучасних умовах стрімкої корпоратизації та глобалізації економічних відносин детального висвітлення та обґрунтування потребують методи оптимізації режимів оподаткування підприємств у межах тих можливостей, що надає чине податкове законодавство.

Формулювання цілей статті. Метою наукового дослідження є узагальнення наукових підходів до визначення економічної сутності корпоративного податкового менеджменту, обґрунтування його функцій, елементів та рівнів його втілення в практиці фінансово-господарської діяльності суб'єктів підприємництва.

Виклад основного матеріалу. Нині в теорії і практиці податкових відносин стверджується позиція про те, що податковий менеджмент спрямований на збалансування прав платників податків та повноважень податкових органів, зважаючи на ефективність організації податкової системи. На відміну від управління оподаткуванням, його основною метою є підвищення ефективності функціонування всієї податкової системи та активізація підприємницької ді-

яльності. При цьому, як свідчить зарубіжний досвід, ця система управління є більш науково обґрунтованою та прогресивнішою.

Механізм податкового менеджменту передбачає аналіз стану функціонування системи оподаткування, виявлення його недоліків, а також розроблення пропозицій щодо їх усунення. За роки незалежності в Україні створено податкову систему із зовнішніми ознаками цивілізованого управління: потужну податкову адміністрацію, систему податкових ставок, законодавчу базу. Проте національна податкова система формувалася шляхом проб і помилок, і натепер немає ефективного механізму її реалізації і, як наслідок, розвиненого корпоративного податкового менеджменту.

Сутність економічної категорії «податковий менеджмент» знаходить відповідне відображення у його визначеннях. Значне коло вчених розглядають його через призму загального поняття «менеджмент», тобто податковий менеджмент визначається як сукупність прийомів та методів цілеспрямованого впливу на визначений об'єкт.

Так, А. Крисоватий та А. Кізіма розглядають податковий менеджмент у трьох аспектах: «як систему управління податками, як визначену категорію людей, які здійснюють роботу з управління податками та форму підприємництва». На їхню думку, під податковим менеджментом, зокрема державним, слід розуміти «систему державного управління оподаткуванням, яка включає законодавчі та адміністративні органи, сукупність норм і правил, що регламентують податкові дії, а також відповідальність за порушення податкового законодавства» [5, с. 33].

В. Маринець вважає, що податковий менеджмент «являє собою систему принципів і методів розроблення та реалізації управлінських рішень, пов'язаних із вибором податкової системи, розрахунком податкових платежів, постійним контролем за їх здійсненням» та є «складником усієї податкової політики на рівні як держави, так і регіону, галузі, підприємства, громадянина» [9].

На думку О. Безгубенко, вивчаючи поняття «податковий менеджмент», необхідно «відштовхуватися від загального поняття «менеджмент», тобто «управління», який визначається як сукупність прийомів та методів цілеспрямованого впливу на об'єкт для досягнення певного результату. А результатом такого впливу має бути, з одного боку, формування централізованого фонду держави, а з іншого – створення сприятливих умов для розвитку господарської діяльності; регулювання соціально-економічного життя суспільства» [1].

Загалом наведені вище визначення відображають суть та основне призначення податкового менеджменту, його найбільш характерні ознаки та функції, виходячи з тих реалій, що під податковим менеджментом розуміється державний податковий менеджмент.

Водночас, на нашу думку, сутність податкового менеджменту можна визначити як законодавчо закріплений процес управління організацією адміністрування податків та зборів з боку контролюючих (фіскальних, податкових) органів – державний податковий менеджмент, а також їх нарахуванням і сплатою з боку платників податків – корпоративний податковий менеджмент.

Поділяючи позицію Л. Безгубенко, вважаємо, що під державним податковим менеджментом необхідно розуміти систему законодавчих, виконавчих та адміністративних органів у сфері оподаткування та сукупність норм і правил, які визначають їхню податкову роботу та регламентують відповідальність за порушення податкового законодавства.

Державний податковий менеджмент покликаний забезпечити формування та реалізацію ефективної податкової політики держави, яка задовольняє фінансові потреби держави, з одного боку, та не є обтяжливою для платників податків – з іншого. На цьому рівні менеджмент повинен проводитися відповідно до розробленої податкової стратегії, яка взаємопов'язана з економічною і фінансовою стратегією держави [1].

Корпоративний податковий менеджмент передбачає формування податкової політики підприємницької структури, враховуючи його економічну стратегію та напрями діяльності, а також визначення такої системи податкових платежів, яка дасть змогу максимізувати прибуток та оптимізувати податки і збори. Проте, як зауважує В. Карпова, досі дослідження з корпоративного податкового менеджменту переважно зводяться до способів ухилення від оподаткування, а податковий менеджмент – до податкового планування, що звужує сферу його дії [5].

Актуальною в умовах сьогодення є позиція О. Десятинюка, який розглядає корпоративний податковий менеджмент як управління всією роботою, пов'язаною з обчисленням та сплатою податкових зобов'язань на рівні підприємства як платника податків та зборів, визначаючи таку роботу як податкову політику підприємства [2].

Корпоративний податковий менеджмент, на наш погляд, передбачає розроблення управлінських рішень, які спрямовані на формування фінансового потенціалу суб'єктів господарювання та підвищення ефективності їхнього функціонування. Його основна мета полягає у можливості через певні методи та прийоми у сфері оподаткування сприяти збільшенню чистого прибутку в умовах визначеного податкового середовища і ринкової кон'юнктури.

Корпоративний податковий менеджмент як складник системи управління підприємством виконує низку функцій, які є напрямками діяльності корпоративного податкового менеджменту з управління системою податкового обліку з метою досягнення максимізації прибутку підприємства.

Більшість фахівців зараховують до функцій корпоративного податкового менеджменту по-

даткове планування, податкове регулювання, організацію, мотивацію, координацію і податковий контроль [8].

Планування є першою функцією корпоративного податкового менеджменту й містить у собі заходи щодо стратегічного (довгострокового) і поточного планування системи податкового обліку. Найбільш важливою частиною в стратегічному плануванні є вибір форми реалізації податкової політики підприємства. Ухвалення цього рішення податковий менеджер здійснює на основі аналізу інформації бізнес-планів, бюджетів, організаційно-правової форми, структури, системи оподаткування підприємства (загальна, спрощена), цільових установок керівництва тощо.

У процесі здійснення функції організації системи податкового обліку податковий менеджер впроваджує на підприємстві заплановані заходи. Таким чином, організація системи податкового обліку, по суті, полягає в практичному втіленні результатів планування системи податкового обліку підприємства й, зокрема, передбачає: створення податкового підрозділу підприємства; ресурсне забезпечення податкового підрозділу; методичне забезпечення.

Функція контролю полягає у зіставленні фактичних параметрів системи податкового обліку з установленими стандартами. Основною метою функції контролю є виявлення наявних недоліків системи податкового обліку підприємства з метою подальшого розроблення заходів щодо її вдосконалення. За допомогою податкового контролю забезпечується зв'язок між теоретичними розробками в галузі стандартів системи податкового обліку й фактичними результатами.

Систематизація наукових поглядів значного кола науковців, зокрема підходів Г. Кравчука та Д. Деми, щодо тенденцій розвитку корпоративного податкового менеджменту в Україні дає підстави визначити такі вектори розвитку системи податкового менеджменту окремого підприємства, як:

1. Стратегія оптимізації податкових зобов'язань з чітким планом її реалізації.

2. Оптимізація договірних відносин з контрагентами через вибір типу договору, партнера з бізнесу й умов операції; організація системи бухгалтерського і податкового обліку, що дають змогу оперативно отримувати об'єктивну інформацію для податкового менеджменту.

3. Планування раціонального розміщення активів з погляду не тільки прибутковості інвестицій, але і розмірів податків, що сплачуються під час отримання доходів.

4. Формування облікової політики з метою оподаткування, спрямованої на максимальне використання можливостей для зниження податкового тягара, передбачених податковим законодавством України, які розробляються з урахуванням зовнішніх і внутрішніх чинників;

5. Застосування обґрунтованих і ефективних методик розподілу непрямих витрат, що дають змогу зменшити податкові платежі;

6. Визначення і моніторинг пільг, що діють у поточному і подальшому податкових періодах, якими має право користуватися підприємство.

7. Розроблення системи контролю за наднормативними витратами, що не враховуються з метою оподаткування [7; 10].

Вважаємо, що наведений вище підхід до формування складу системи корпоративного податкового менеджменту дасть змогу раціонально використовувати фінансові ресурси підприємства, спрямовуючи їх як на сплату необхідних податків, так і на розвиток виробництва, погашення кредиторської заборгованості.

Корпоративний податковий менеджмент кожного підприємства, на наш погляд, вимагає попереднього планування і розрахунків. Наявність на підприємстві спеціального структурного підрозділу, який здійснює податкове планування, його штат, можливість обслуговування в аудиторських і консалтингових фірмах залежатимуть не стільки від рівня податкового навантаження на підприємство, скільки від його фінансових можливостей.

Натепер у значній кількості суб'єктів підприємницької діяльності відсутні кошти на організацію служби податкового планування, що навіть за високого податкового навантаження не дає можливості її організації. Отже, кожне підприємство, формуючи службу податкового планування, має виходити, по-перше, з того, які кошти воно може спрямувати на організацію такої діяльності, і, по-друге, чи зможуть ці витрати окупитися, а якщо окупляться, то за який час. Що стосується великих підприємницьких структур, то в їхній організаційній структурі, і в цьому ми поділяємо думку А. Єлісеєва, доцільно передбачати спеціальні відділи податкового планування, до складу яких можуть бути включені [4]:

– фінансисти, які розробляють схеми податкового планування й оцінюють їхню можливу ефективність;

– бухгалтери – аналізують можливість відтворення таких схем у бухгалтерському обліку відповідно до норм чинного податкового законодавства і положень (стандартів) бухгалтерського обліку;

– юристи – готують необхідні документи для оформлення і виконання угод, а також аналізують схеми податкового планування з погляду їх правової захищеності з урахуванням норм податків, фінансового, господарського, цивільного і міжнародного права.

При цьому слід зазначити, що якщо відділ податкового планування на підприємстві не створюється, до реалізації окремих схем мінімізації податкових платежів доцільно залучати, крім керівника підприємства, юриста, бухгалтера і фахівця з податкового планування.

Дослідження механізмів реалізації корпоративного податкового менеджменту, яким, зокрема, присвячені наукові пошуки О. Дубовика та Г. Ісаншиної, дає змогу виділити декілька

рівнів цього процесу, кожен з яких вимагає певних знань і навичок:

– перший рівень – вивчити податкові закони і навчитися своєчасно і правильно сплачувати податкові платежі. Для цього треба знати лише перелік усіх податків і зборів, їх об'єкти оподаткування, ставки, джерело і терміни сплати.

– другий рівень – навчитися оптимально сплачувати податкові платежі (планувати пропорційність прибутків і витрат в одному податковому періоді, уникати дебіторської заборгованості, тобто не платити зайвого), аналізувати фінансовий стан підприємства;

– третій рівень – навчитися платити мінімально, застосовуючи законні методи зменшення податкового тиску [3, 6].

Підсумовуючи проведені вище дослідження, можна визначити корпоративний податковий менеджмент як сукупність методів та прийомів управління податковою діяльністю суб'єкта господарювання з метою оптимізації податкових платежів та забезпечення і підвищення його прибутковості. Будучи органічною частиною фінансового менеджменту, корпоративний податковий менеджмент забезпечує наукове передбачення розвитку і визначення шляхів здійснення розширеного податкового відтворення. При цьому ефективність корпоративного податкового менеджменту значно підвищується за умови правильної і цілеспрямованої організації, що передбачає розроблення плану, цілей і завдань податкового планування, а також розроблення і реалізацію схем мінімізації податкових платежів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Безгубенко Л.М., Безгубенко О.Ю. Синергійні елементи й ефекти податкового менеджменту. Фінанси України. 2001. № 10. С. 97–101.
2. Десятнюк О.М. Моніторинг податкових ризиків: теорія та практика : монографія. ТНЕУ, 2009. 309 с.
3. Дубовик О.Ю. Податковий менеджмент у схемах і таблицях: навчальний посібник. Харків : Видавництво «ПромАрт», 2018. 248 с.

4. Єлісейєв А.В., Підлужний М.П. Податкове планування. Мінімізація оподаткування законними способами. Л. : Ліга-Прес, 2003. 274 с.
5. Іванов Ю.Б., Крисоватий А.І., Кізіма А.Я., Карпова В.В. Податковий менеджмент : підручник. К. : Знання, 2008. 525 с.
6. Ісаншина Г.Ю. Податковий менеджмент : навч. посіб. К. : ЦУЛ, 2003. 260 с.
7. Кравчук Г.В., Шкарлет С.М. Податковий менеджмент : навч. посіб. Чернігів, 2005. 331 с.
8. Крисоватий А.І. Податкова політика України: концептуальні засади теорії та практики: Автореф. дис. Тернопіль : ТДЕУ, 2006. 32 с.
9. Маринець В.П. Податковий менеджмент у системі управління фінансами на сучасному підприємстві. Вісник податкової служби України. 2008. № 1. С. 4–11.
10. Дема Д.І., Шевчук І.В., Мартинюк Г.П. Податковий менеджмент: навч. посіб. / за заг. ред. Д.І. Деми. К. : Алерта, 2017. 256 с.

REFERENCES:

1. Bezgubenko L.M., Bezgubenko O.Yu. Synergistic elements and effects of tax management. Finance of Ukraine. 2001. No. 10. p. 97–101.
2. Desnyanyuk O. M. Monitoring of Tax Risks: Theory and Practice: Monograph. TNEU, 2009. 309 p.
3. Dubovik O.Yu. Tax management in charts and tables: tutorial. Kharkiv: Publishing house «PromArt», 2018. 248 p.
4. Yeliseyev A.V., Podluzhnyi M.P. Tax planning. Minimization of taxation in legal ways. L.: Liga-Press, 2003. 274 p.
5. Ivanov Yu.B., Krisovaty A.I., Kizima A.Ya., Karpova V. V. Tax Management: Textbook. K.: Knowledge, 2008. 525 p.
6. Isanshina G. Yu. Tax Management: Teach. manual K.: ZUL, 2003. 260 p.
7. Kravchuk G.V., Shkarlet S. M. Tax Management: Teach. manual Chernihiv, 2005. 331 p.
8. Krisovytsya A.I. Tax Policy of Ukraine: Conceptual Principles of Theory and Practice: Author's abstract. dis Ternopil : TSEU, 2006. 32 p.
9. Marinets V.P. Tax management in the financial management system at the modern enterprise. Bulletin of the Tax Service of Ukraine. 2008. № 1. S. 4–11.
10. Demya D.I., Shevchuk I.V., Martynyuk G.P. Tax management: teaching. manual / for community Ed. D. I. Demi. K.: Alerta, 2017. 256 p.

Bezkrivnyi O.V.
*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Poltava State Agrarian Academy,*

Arestov O.O.
*Postgraduate Student,
Poltava State Agrarian Academy,*

Honchar M.O.
*Graduate Student,
Poltava State Agrarian Academy*

CORPORATE TAX MANAGEMENT: THE ESSENCE, FUNCTIONS, AND NECESSITY OF DEVELOPMENT

Characteristic to date, the constant changes in tax laws complicate the functioning of the mechanism of taxation of enterprises, institutions, and organizations in Ukraine. The process of collecting taxes and fees is quite complex and time-consuming, which requires considerable time and money to organize and implement tax accruals and generate relevant reporting by taxpayers.

The mechanism of tax management involves analysing the state of functioning of the taxation system, identifying its shortcomings, as well as developing proposals for their elimination. In the years of independence, a tax system with external features of a civilized administration has been created in Ukraine: a powerful tax administration, a system of tax rates, and a legal basis.

The essence of the economic category "tax management" is reflected in its definitions. A large number of scientists consider it through the prism of the general concept of "management", that is, tax management is defined as a set of techniques and methods of purposeful influence on a certain object. This approach to the interpretation of this category reflects the essence and main purpose of tax management, its most characteristic features and functions based on the realities that tax management means state tax management.

At the same time, the essence of tax management can be defined as the legally established process of management of the organization of tax administration and fees from the controlling (fiscal, tax) bodies – state tax management, as well as their accrual and payment from taxpayers – corporate tax management.

Corporate tax management involves the formation of a tax policy of an entrepreneurial structure, taking into account its economic strategy and directions of activity, as well as the definition of such a system of tax payments that will enable to maximize profits and optimize taxes and fees.

Corporate tax management as a component of the enterprise management system performs a number of functions that are areas of corporate tax management for the management of the tax accounting system in order to maximize the profit of the enterprise, namely: tax planning, tax regulation, organization, motivation, coordination, and tax control.

Corporate tax management of each enterprise requires pre-planning and settlement. Availability at the enterprise of a special structural subdivision, which performs tax planning, depends on its financial capacities.

The study of mechanisms for implementing corporate tax management allows you to identify several levels of this process, each of which requires some knowledge and skills.

In general, the effectiveness of corporate tax management is significantly enhanced provided the right and purposeful organization, which involves the development of the plan, goals, and objectives of tax planning, as well as the development and implementation of schemes for minimizing tax payments.